

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Linguistica 12 (2017)

ISSN 2083-1765

Droga życiowa i naukowa sylwetka Profesor Krystyny Kowalik

Krystyna Kowalik¹ urodziła się 21 stycznia 1945 roku w Radomyślu nad Sanem jako córka Jana Kowalika i Katarzyny Stefanii z domu Puka. Miała dwóch znacznie starszych braci przyrodnych: Bronisława (1929–1977) i Stanisława (1930–1965) oraz młodszą siostrę Marię (1948–2015). Wychowała się w atmosferze poszanowania tradycji rodzinnych i lokalnych. Do dziś kulturuje pamięć o pradziadku Janie Czermińskim, który jako osiemnastolatek poszedł do powstania styczniowego, a uciekając przed represjami do Galicji, trafił do armii cesarskiej i został wysłany do Meksyku, skąd udało mu się szczęśliwie wrócić. Czasy, na które przypadło jej dzieciństwo, pełne były wspomnień o więziach rodzinnych i urodzie przedwojennych Kresów, o tragediach, jakie zapoczątkował rok 1939. Pamięta o wujku Stanisławie Puce, który zginął w czasie wojny, i Ludwiku, który poszedł szlakiem wyznaczonym przez armię Andersa i przez Irak, Monte Cassino, Anglię dotarł do Argentyny, gdzie osiadł na stałe. Szybko nauczyła się samodzielności i odpowiedzialności. Jak większość dzieci z jej pokolenia, w wieku siedmiu lat poszła do siedmioklasowej szkoły podstawowej, z której dzięki polonistce Marii Maciurzyńskiej wyniosła między innymi dobrą znajomość tradycyjnej gramatyki. Naukę kontynuowała w Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Długosza w Sandomierzu, które mieści się w budynku Collegium Gostomianum. Po maturze w 1963 roku podjęła studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Z podpowiedzi swojej sandomierskiej wychowawczynie, profesorki Anny Szczepańskiej-Sochowej, studiowała slawistykę. Wybrała specjalizację bohemistyczną, która za sprawą opiekunki roku, mgr Danuty Abrahamowicz, dość wcześnie uległa poszerzeniu o problematykę słowacystyczną.

W trakcie studiów uczęszczała na zajęcia w zorganizowanym na UJ przez profesor Kamillę Mrozowską dwuletnim Międzywydziałowym Studium Kulturalno-Oświatowym i odbyła praktykę w Miejskiej Bibliotece Publicznej, kierowanej wówczas przez dra Józefa Korpałę. Uzyskany dyplom dawał wtedy dość szerokie uprawnienia w zakresie prowadzenia placówek kulturalno-oświatowych. Zainteresowania kulturalne rozwijała, uczestnicząc jako pilot delegacji zagranicznych w krakowskim festiwalu filmów krótkometrażowych, odwiedzanym przez licznych twórców z Czechosłowacji.

Wśród jej nauczycieli akademickich byli znani slawiści i poloniści, prof. prof. Maria Bobrownicka, Maria Honowska, Teresa Zofia Orłoś, Ewa Ostrowska, Zdzisław

¹ *Leksykon profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, red. J. Hampel, F. Kiryk, I. Pietrzykiewicz, Kraków 2006, s. 254.

Niedziela, Stanisław Sierotwiński, Franciszek Sławski, Stanisław Urbańczyk, Alfred Zaręba, Tomasz Weiss, także lituanista Jan Safarewicz.

Na czwartym roku wybrała seminarium językoznawcze prowadzone przez profesora Stanisława Urbańczyka. Praca *Nowe wyrazy i nowe znaczenia w Biblii staroczeskiej w porównaniu z Biblią staropolską* stała się podstawą do uzyskania stopnia magistra filologii słowiańskiej. Swoistym przedłużeniem kontaktów ze slawistyką był roczny staż asystencki w Katedrze Filologii Słowiańskiej UJ pod naukową opieką profesora Alfreda Zaręby, co wymagało doksztalcenia się w zakresie dialektologii polskiej i geografii lingwistycznej. Wnet się to okazało przydatne w ekscerpcji materiałów do planowanego przez profesora Zarębę słownika gwary orawskiej, jak i w przygotowaniu do druku debiutanckiego artykułu o polskich przymiotnikach *dziki, dziwy i dziwoki* na tle słowiańskim (1970). Staż wiązał się też z pewnymi obowiązkami, wśród których było również uczestnictwo w seminarium lingwistycznym profesora Jerzego Kuryłowicza. W tym czasie pojawiła się także okazja do poznania szerszego środowiska slawistycznego dzięki funkcji sekretarza technicznego Komisji Słowianoznawstwa krakowskiego Oddziału PAN, którą pełniła przez pięć lat. Po rocznym stażu na UJ, w 1969 roku podjęła pracę w kierowanym przez prof. S. Urbańczyka Zakładzie Językoznawstwa IBL PAN w Krakowie, który w 1973 roku przekształcił się w Instytut Języka Polskiego PAN. Została zatrudniona w nowo utworzonej Pracowni Budowy Gramatycznej Współczesnego Języka Polskiego, kierowanej przez dra Romana Laskowskiego, która wraz z analogiczną, kierowaną przez prof. Zuzannę Topolińską pracownią warszawską stanowiła Zakład powołany do opracowania nowej, akademickiej gramatyki języka polskiego. Zawodowe zobowiązania na wiele lat określiły jej naukowe preferencje – w centrum zainteresowania znalazła się morfologia współczesnej polszczyzny. Ponieważ podręcznik miał spełniać wymagania najnowszych standardów naukowych, dyrektor Instytutu, prof. S. Urbańczyk, podjął decyzję o zorganizowaniu szkolenia w zakresie nowoczesnych metodologii badawczych w językoznawstwie. Dwuletni kurs z wykładami najwybitniejszych specjalistów z zakresu językoznawstwa, filozofii, logiki, zastosowania metod matematycznych i statystycznych w dyscyplinach humanistycznych i podstaw informatyki zintegrował ówczesne środowisko akademickie, nie tylko polonistów i slawistów. Dalszą okazją do dyskusji były organizowane przez kilka lat konferencje z udziałem zagranicznych referentów. Opublikowana w 1984 roku dwutomowa gramatyka znana jest w środowisku jako tzw. „żółta” gramatyka. K. Kowalik opracowała w niej dwa rozdziały: *Morfonologia* i *Morfotaktyka*. Napisanie tych syntez było poprzedzone przygotowaniem innowacyjnej w tamtych czasach kartoteki, która zawierała materiał kodowany na specjalnych kartach podwójnie obrzeźnię perforowanych. Dane z gotowych kart pozyskiwano przy pomocy mechanicznych sortowników.

Pierwsza samodzielna monografia *Budowa morfologiczna przymiotników polskich* (1977) była efektem nie tylko doświadczenia nabytego w trakcie działań przygotowawczych do gramatyki, ale i prac badawczych podczas stażów zagranicznych w ośrodkach naukowych Sofii (trzy miesiące), Moskwy i Leningradu (pół roku), a także krótszych pobytów w Wilnie, Kijowie i Budziszynie. Praca o przymiotnikach

obroniona w 1976 roku na Wydziale Filologicznym UJ stała się podstawą uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych.

Podstawą przewodu habilitacyjnego w Instytucie Języka Polskiego PAN była publikacja *Struktura morfonologiczna współczesnej polszczyzny* (1997). Kolokwium odbyło się w marcu 1998 roku. W tym okresie należała do zespołu, który pod kierownictwem profesora Henryka Wróbla opracował *Mały słownik odmiany wyrazów trudnych* (1993), a następnie uczestniczyła w pracach zespołu kierowanego przez profesora R. Laskowskiego nad słownikiem składniowym czasowników polskich.

Po habilitacji, nie rezygnując z zatrudnienia w IJP PAN, podjęła pracę najpierw w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego (1998/1999), a następnie w Instytucie Filologii Polskiej Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, przekształconej później w Uniwersytet Pedagogiczny. Przez trzynaście lat prowadziła zajęcia zarówno na studiach stacjonarnych, jak zaocznych i podyplomowych, a także na studiach doktoranckich. Przez okres jednego roku (2009/2010) pełniła funkcję p.o. kierownika Katedry Języka Polskiego, przez dwa sezony (2010, 2011) kierownika uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej na studia stacjonarne w Instytucie Filologii Polskiej UP. Uczestniczyła w kolokwium habilitacyjnych, także jako członek komisji powoływanych do przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego. Brała udział w pracach komisji w przewodach doktorskich, również jako ich przewodnicząca. W Instytucie Filologii Polskiej UP wielokrotnie uczestniczyła w obronach prac magisterskich i licencjackich jako recenzent lub przewodnicząca komisji. Wypromowała trzech doktorów, 35 magistrów i 5 licencjatów. Była też recenzentką w 9 przewodach doktorskich.

Po przejściu na emeryturę kontynuuje pracę w Instytucie Języka Polskiego PAN, w kierowanym przez prof. Piotra Żmigrodzkiego zespole opracowującym *Wielki słownik języka polskiego*, w którym jest od początku tej inicjatywy leksykograficznej.

Sławistyczne zainteresowania, zdominowane przez uprawianą na co dzień polonistykę, z rzadka dawały znać o sobie w trakcie wyjazdów do krajów słowiańskich (poza wspomnianą Bułgarię, Rosję, Ukrainę, do Czech, Macedonii, Słowenii, na Słowację i Łużycę), a nawet do sławistycznych ośrodków Szwecji (w Lundzie, Göteborgu, Sztokholmie, Uppsali), w czasie kursów języków słowiańskich w Bratysławie, Brnie i Skopju, a także powracały w drobnych artykułach i recenzjach prac na materiale słowiańskim. Brała udział w cyklu polsko-szwedzkich konferencji gramatycznych, organizowanych zarówno w Polsce, jak i w Szwecji.

Sporo energii i czasu zabierały jej prace redakcyjne, które wynikały początkowo z obowiązków członka redakcji „Języka Polskiego”, a wkrótce jej sekretarza naukowego przez ponad dwadzieścia lat (1988–2008). Zdobyte doświadczenie wykorzystuje do dziś, opiniując do druku artykuły na zlecenie różnych redakcji.

Nadal jest członkiem redakcji „Języka Polskiego” i zastępcą redaktora naczelnego wydawanego przez Uniwersytet Pedagogiczny czasopisma „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica”.

Należy do Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (od 1970; ostatnio została jego członkiem honorowym, przez trzy kadencje była przewodniczącą komisji rewizyjnej), do Polskiego Towarzystwa Językoznawczego (od 1976), Komisji Językoznawstwa PAN (od 1988; przez jedną kadencję była zastępcą przewodni-

czącego zarządu), Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych (od 2004); w latach 2007–2009 była członkiem Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa, w latach 1998–2008 członkiem Rady Naukowej Wydziału Humanistycznego, w latach 2008–2012 Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, od roku 1998 jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Języka Polskiego PAN. W 2006 roku otrzymała Medal Komisji Edukacji Narodowej.

W centrum jej naukowych zainteresowań nadal pozostaje szeroko pojęta morfologia, poszerzona o dalsze dyscypliny – terminologię lingwistyczną, leksykologię i leksykografię, chrematonimię, odmiany współczesnej polszczyzny oraz analizę językowo-stylistyczną tekstów użytkowych, w tym gatunków naukowych, prasowych i dokumentu osobistego.

Wiktor J. Darasz

*Pani Profesor
Krystynie Kowalik
z okazji jubileuszu pięćdziesięciolecia pracy naukowej
przyjaciele, współpracownicy, uczniowie*

